

Ο Σελαχατίν Ντεμιρτάς, πρώην αρχηγός του φιλοκουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος των Λαών (HDP)

Ο «εσωτερικός πόλεμος» μιας χώρας

Οι αντιθέσεις της Τουρκίας στο πρώτο μυθιστόρημα του φυλακισμένου πρώην αρχηγού του HDP

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

Αυτός είναι ο Κουντρέτ, ας τον ακούσουμε λίγο. «*Η αλήθεια είναι ότι κανείς μας ούτε διάβαζε ούτε έγραφε. Οχι επειδή δεν είχαμε μυαλό, "γλώσσα" δεν είχαμε*». Ο Κουντρέτ, μεγαλωμένος στις φτωχογειτονίες και Στους μαχαλάδες του Ντιγάρμπακιρ, στη νοτιοανατολική Τουρκία, θυμάται πώς υπέφερε ο ίδιος και οι συμμαθητές του, οι καρδιακοί του φίλοι Σουηχάν και Κεραλε-

τίν, όταν ερχόταν η ώρα να καθίσουν στα θρανία τους. Στο σχολείο τους «*η τάξη ήταν αποπνικτική*» τότε, στη δεκαετία του 1990 (μετά και τη χούντα του στρατηγού Κενάν Εβρέν στη δεκαετία του 1980). Γιατί ωστόσο; Επειδή ο Κουντρέτ και τα υπόλοιπα παιδιά ήταν Κούρδοι, απλουσίτα. Μάλιστα ο δάσκαλός τους, ένας ανυπαθτικός φιλόλογος, υπερτονίζε συνεχώς ότι «*δεν υπάρχει κουρδική γλώσσα*», ότι έπρεπε επιτέλους να στρωθούν

να μάθουν «*σωστά τουρκικά*» και, στο τέλος, έτσι για να μη ξεχνιούνται, δεν παρέλειπε να ρίξει κι από ένα χέρι ξύλο στον καθένα, σαν να μην έφταναν από μόνες τους η προσβολή και η ταπείνωση. «*Μισούσαμε τον εαυτό μας, τη γλώσσα που μιλούσαμε. Προσπαθούσαμε να θεραπευτούμε, λες και τα κουρδικά που μιλούσαμε ήταν ψυχική ασθένεια. Αλλά ό,τι και να κάναμε παραμέναμε τα ίδια κουτά παιδιά*», όπως σκεφτόταν σίγουρα ο

φιλόλογος, τα ίδια «*βρώμικα κουρδάκια*».

Πλήν όμως, εκείνος ο αχαράκτηριστος δάσκαλος αρρώστησε και συνταξιοδοτήθηκε πρόωρα. Και τον αντικατέστησε ένας άλλος, Τούρκος κι αυτός, διαφορετικής πάστας βεβαίως, ο οποίος τους βοήθησε να ανακαλύψουν «*πόσο όμορφο είναι να είσαι δίγλωσσος*» και τους συμβούλευε σταθερά «*να μην ξεχάσετε τη μητρική σας γλώσσα*». Τέσσερις μήνες αργότερα, αυτόν τον φωτεινό άνθρωπο, έναν «*αγωνιστή δάσκαλο*», μόλις είκοσι πέντε χρόνων, τον σκότωσαν με μια σφαίρα στον σβέρκο. «*Για εκδίκηση, είπαν*». Το αίμα του, που είχε βάψει το λιθόστρωτο σοκάκι έξω από το σχολείο, απόμεινε εκεί για μήνες ολόκληρους, ξεραμένο. Η αποφράδα μέρα της δολοφονίας του αποδείχθηκε, σύμφωνα πάντα με τον Κουντρέτ, «*η τελευταία της παιδικής μας ηλικίας*», μιας περιόδου σημαδεμέ-

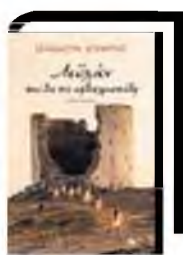
νης από τα δεσμά του φόβου και του θανάτου. Και σε αυτό ακριβώς το σημείο της αφήγησης του Σελαχατίν Ντεμιρτάς, αρκετά νωρίς κατά τα λοιπά, ο αναγνώστης έχει αντιληφθεί έναν από τους βασικούς στόχους του τρίτου του βιβλίου: να περιγράψει μια χώρα, αχανή και εξαιρετικά σύνθετη ομολογουμένως, την Τουρκία, η οποία εξακολουθεί να βρίσκεται σε εσωτερικό πόλεμο, επί της ουσίας, με τον ίδιο της τον εαυτό, τους ίδιους τους ανθρώπους της. Το παρθενικό μυθιστόρημα (μετά από δύο συλλογές διηγημάτων) του πρώην αρχηγού του φιλοκουρδικού Δημοκρατικού Κόμματος των Λαών (HDP) υπό τον τίτλο *Λευιάν, που θα πει οφθαλμαπάτη* (Leylan, 2019) κυκλοφορεί εδώ και λίγες μέρες από τις εκδόσεις Πατάκη, σε μετάφραση της Στέλλας Βρετού από τα τουρκικά. Εξυπακούεται ότι ο Ντεμιρτάς έγραψε και

αυτό το βιβλίο στη φυλακή, όπου και παραμένει, παρακολουθώντας το περιπέλοκο πλέγμα ενός «μεγάλου δικαστικού αγώνα» εν εξελίξει, δηλαδή «122 ανακρίσεις και αγωγές εις βάρος μου σε 22 πόλεις της Τουρκίας, εκατοντάδες ακροαματικές διαδικασίες, χιλιάδες σελίδες υπεράσπισης, δεκάδες δίκες που συνεχίζονται στο Συνταγματικό Δικαστήριο και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, χιλιάδες επισκέψεις στις φυλακές... Ένας ολόκληρος στρατός από δικηγόρους που προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους για όλα αυτά και για ακόμη περισσότερα. Είναι 1.200 περίπου». Ως γνωστόν, ο Ντεμιρτάς είναι προφυλακισμένος από τον Νοέμβριο του 2016 με την κατηγορία της «τρομοκρατικής δράσης». Το 2014 ήταν για πρώτη φορά υποψήφιος πρόεδρος της Τουρκίας, το 2018 ήρ-

θε τρίτος στις αντίστοιχες εκλογές (εκστρατεία έκανε από τη φυλακή υψίστης ασφαλείας στην Αδριανούπολη) και το 2019 προτάθηκε για το Νομπέλ Ειρήνης. Ας στραφούμε όμως και πάλι στη λογοτεχνία του Ντεμιρτάς. Η γραφή του είναι απλή και ευθύβολη, ενώ δεν της λείπει το χιού-

μορ και η αισθαντικότητα. Το μυθιστόρημα *Λεϋλάν, που θα πει οφθαλμαπάτη* έχει μια περίεργη δομή, καθώς «κρύβει» μέσα του ένα άλλο μυθιστόρημα. Από τη μια μεριά, εκτυλίσσεται ο «πλατωνικός έρωτας» που τρέφει ο Κουντρέτ για την όμορφη Σεράπ (σεράπ στα τουρκικά σημαίνει *οφθαλμαπάτη*). Ο τύπος είναι πολυμήχανος και απίθανος, υπονομεύει και ανατρέπει κάθε προξενιό (και αρραβώνα) της κοπέλας, η οποία τελικά δεν παντρεύεται ποτέ. Τι θα επιβιώσει όμως από την κοινή τους ιστορία; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έρχεται μέσα από ένα κείμενο που διαβάζει κάποια στιγμή ο βιβλιοφάγος Κουντρέτ, το χειρόγραφο μιας παλιάς τους φίλης, της Νεπιτζέ, το οποίο τιτλοφορείται «Η ζωή είναι πάντα μισή». Αυτή είναι η άλλη μεριά του βιβλίου του Ντεμιρτάς, θα λέγαμε, και επικεντρώνεται στον Μπεντιρχάν, έναν

καθηγητή με σεσημασμένη «αντικυβερνητική ταυτότητα», ο οποίος αντιμετωπίζει μια σοβαρότατη ασθένεια. Υστερα από ένα αυτοκινητικό ατύχημα δε, υφίσταται «απώλεια συνείδησης» και περιέρχεται σε «κατάσταση φυτού». Η γυναίκα του Σεμά, γιατρός η ίδια, επιδίδεται σε μια συγκινητική πάλη να τον σώσει και, παράλληλα, να κατανοήσει το υπόβαθρό του. Ο Μπεντιρχάν, ως ήρωας, συνδέεται με «την καταπίεση και την αντίσταση της δεκαετίας του '90», τον ουσιαστικό πυρήνα του βιβλίου του Ντεμιρτάς, το οποίο, μες στη διακριτική του προσοχή να μην είναι κάτι σχηματικό, κυρίως επειδή είναι γραμμένο από έναν πολιτικό, προσλαμβάνει σιγά-σιγά μια υπαρξιακή, ελεγειακή διάσταση που ταιριάζει πολύ στα κοινωνικά και πολιτικά αδιέξοδα της σημερινής Τουρκίας, μιας δύσκολης και πικρής πατρίδας.

ΣΕΛΑΧΑΤΙΝ ΝΤΕΜΙΡΤΑΣ
Λεϋλάν, που θα πει οφθαλμαπάτη

Μετάφραση
Στέλλα Βρετού.
Εκδόσεις Πατάκη, 2023,
σελίδες 384,
τιμή 18,80 ευρώ